

İçimizden biri...

17 Sicil No.lu Üyemiz Şinasi GÜÇERİ ile Yapılan Söyleşi ...

MŞinası bey, bize kısaca çocukluk yıllarınızdan bahseder misiniz?

• 1914'de Bolu'da doğdum. Henüz birkaç aylık iken, babam doktor Mustafa Güçeri Karadeniz Ereğli-sindeki Memleket Hastanesine atanmış. Ben, birinci Dünya Sava-şının yarattığı kargaşa içinde, ya-şam'ı bu kasabada tanımağa başla-dım.

Zihnimde kalmış olan ilk anılarımdan biri, bir adamın sırtında, top seslerinin arasında, yöre halkının "İn" adını verdiği doğal sığınaklara kaçışımızdır. Bu olayların ne olduğunu büyüyünce öğrendim. Meğer Rus donanması Ereğli limanına sık sık geliyor ve gemileri batırıp gidi-yormuş; Saklandığımız mağaralar ise ilk hıristiyanların yer altında oydukları kiliselermiş.

UOkul yıllarınız nasıl geçti?

D Doğrusunu söylemem gerekirse düzenli bir ilkokul eğitimim olmadı. Çünkü toplumumuz büyük sarsıntı-lar geçiriyordu. Birinci Dünya Sava-şı, Osmanlı imparatorluğu'nun yıkı-

lışı, bağımsızlık mücadelesi ve ni-hayet Cumhuriyet idaresinin kurul-ması gibi olayların birbirini kova-ladığı bir dönemde geçti ilkokul ça-ğım.

Bir ara bir camide Kuran ve din dersi veren bir mahalle okuluna gittim. Daha sonra bir Rum okuluna yazıldım. Ereğlide yerli Rum halkı ve Türkler bir arada yaşıyorduk. Gittiğim Rum okulunda da Türk ve Rum çocukları bir arada okuyorduk. Yunanistanın Türkiye'ye saldırma-sından sonra Rum halkı ile Türklerin arası açılmağa başlamıştı. Örneğin Fransız donanması Ereğliyi işgal ettiğinde biz Türkler köylere kaçmıştık ama Rumlar yerlerinden kıpırdamamışlardı.

Benim eğitimim ile babam meşgul olmuştur. Bana matematik, fizik ve biyoloji gibi dersleri kendisi veriyordu. Ayrıca Fransızca da öğretmeye çalışıyordu.

Harp nedeniyle Ereğli'de bir Alman Hava Üssü kurulmuştu. Babam Alman subaylarının aracılığı ile Alman-yadan bir mikroskop getirtmişti.

Mikroskopların görülebilmesi için nasıl boyandığını, verem ve sıtma mikroplarını, bir kurbağanın ayak parrrfakları arasındaki ince perde de kanın kılcal damarlarda nasıl dolaş-tığını ve daha pek çok şeyi bu mik-roskopla gördüm.

Cumhuriyet ilan edildiği sırada Kan-dilli denen kömür ocağında ıssız bir orman içinde küçük bir evde yaşı-yorduk. Babam madeni işleten Bel-çika şirketinin doktoru olmuştu. Ben bir buhar makinasının nasıl ku-rulduğunu ve işletilmeye başladığını burada gördüm. Bütün günüm şan-tiyede çalışmalarını seyretmekle ge-çiyordu. Bu olay içimde mühendis olmaya karşı son derece şiddetli bir istek uyandırdı ve bu isteğim hiç eksilmedi.

1925'de İstanbul Erkek Lisesine kaydoldum. Orta öğretim kurumu olan "Mektebi Sultaniler kapanmış, onun yerine orta okul ve liseler açıl-mıştı. Okulumuz halen Beyazıt Meydanında bulunan ve Tıp Fakül-tesi olarak kulandan büyük binada idi. Lise ve orta okul bölümleri bir aradaydı; Ve ben orta bire kaydol-muştum.

Sanırım ikinci sınıfa geçerken Arap-ça, Farsça ve din dersleri kaldırıldı. Ders programları tamamen pozitif bilim dallarından oluşuyordu. İleri sınıflarda mantık, felsefe, psikoloji ve edebiyat gibi dersler de okutu-luyordu.

Hocalarımız son derece yetenekli, Atatük Devrimlerine inanmış kişiler-di; Hasan Ali Yücel'in, Cemil Sena'nın, Celâl Ferdi'nin, Hakkı Süha'nın ve Hilmi Ziya'nın hocalarımız arasın-da olduğunu söylersem, nasıl bir kadronun elinde eğitildiğimiz anla-şılmış olur.

Lise son sınıfta bir tifo salgını oldu, ben de bu hastalığa yakalandım. Cerrahpaşa Hastanesinde yatar-

ken bağırsağım delindi. Bu olayın yüzdeyüz ölümle sonuçlanması beklenirken zamanın ünlü operatörü Burhanettin Toker beni hemen ameliyata aldı. Daha sonra öğrendim ki Toker savunduğu tıbbî bir tezini benim üzerimde kanıtlamış.

Yüksek Mühendis Mektebine 1933-'de girdim. Altı yıllık eğitim süresinin ilk yılında dersler ortaklı. İhtisas şubeleri dördüncü sınıfta ayrılıyor. Ben elektro-mekanik şubesini seçmişim. Zira Kandilli Kömür Ocağındaki anılarım aynen yaşıyordu. Bütün sınıfta kırk kişi kadaydık. Elektro-Mekanik şubesinde ise yedi kişiydik. Bunlardan biri, sonradan eşim olan, Nezih Güçeri'dir.

Mühendis mektebini bitirdiğim 1939 yılının Eylül ayında İkinci Dünya Savaşı patladı. Benim kuşağım Dünya'ya gözünü Birinci Dünya Savaşında açmıştı. Hayata atılırken de ikinci Dünya Savaşı başlıyordu.

İki yıl süren askerliğim sırasında ordumuzun modern silah, araç ve gereç bakımından ne kadar yoksun bir durumda olduğunu gördüm. Terhis olduktan sonra Etibank'ın Ereğli Kömürleri işletmesinde Kozlu Bölge Atölyesi Elektro-Mekanik mühendisi olarak işe başladım. Bu sırada ikinci Dünya Savaşı bütün hızıyla sürüyordu.

• Bilebildiğimiz kadarı ile Elektro-Mekanik Sanayii konusunda, kafa yorup uğraş veren ilk mühendislerimizdensiniz. Bu işe gönül vermişsiniz. Hatta bu konuda EMO yayınlarından çıkmış bir kitabınız da var. Neden Elektro-Mekanik Sanayii?

DSorunuzun son tümcesindeki konuya ulaşabilmek için, meslek hayatımın en az yirmi yılı geçmiştir diyebilirim. Bu nedenle açıklamalarıma epey gerilerden başlamam gerekecek.

Türkiye ikinci cihan savaşına katılmamıştı ama harbin bütün yokluklarını çekmişti.

Kömürün yeraltından çıkarılması çok sayıda ve çeşitli makineye gereksinime gösterir. Örneğin vinçler, asansörler, **yeraltı sularını dışarıya**

atmak için tulumalar, dizel motorlu yeraltı lokomotifleri, buharlı yerüstü lokomotifleri, basınçlı hava üreten kompressörler, kömür yıkama ve ayıklama tesisleri (lavvarlar), kömürü gemilere yükleyen daha bir sürü mekanik tesisat, kömür istihracında kullanılan makina parkının ne kadar geniş bir yelpaze oluşturduğunu anlatmaya yeterlidir. Ancak tabloyu tamamlamak için buna birde bütün bu makineleri işleten elektrik enerjisinin üretildiği büyük bir elektrik santralını da ilave etmemiz lâzım.

Kozlu atölyesinde işe başladıktan hemen sonra gördüm ki yabancı şirketlerden birkaç yıl önce devralınmış olan bu araç ve gereçlerin tümü eski ve modası geçmiş şeylerdi. Ambarlarda yedek parçaları kalmamıştı; Harp nedeniyle dışardan yedek parça getirilemiyordu. Zaten getirilse bile bu makineleri çok önce üretmiş olan fabrikalar bizdeki modelleri artık terk etmişlerdi; Yani onlarda da istediklerimizin büyük bir kısmı imalat programlarından kaldırılmıştı.

Bütün gücümüzü her şeyi kendimiz yapmağa yönelttik. Atölyemde birkaç eski iş tezgâhi vardı. Dökümhane ve modelhane gibi kısımlar da kuruldu. Hurdalaşmış makineleri ayakta tutabilmek için bu atölyede geceli gündüzlü sürdürdüğümüz çalışmalar gerçekten olağanüstü düzeylerde olmuştur.

On yılı aşan atölye çalışmalarım bana birçok gerçekleri yakından görme ve anlama olanağını sağladı. Bunları şöyle sıralayabilirim:

i) Dünyanın girdiği Makina Çağına biz henüz girememiştik; Çünkü kendi makinelerimizi kendimiz üretmiyorduk. Halbuki Türk işçisinde; makinayı öğrenmek, kullanmak ve üretmek açısından olağanüstü yetenekler vardı. Türk işçisi yeni bir araç, yeni bir proses ortaya koymaktan büyük gurur duymaktaydı; Ne çareki doğru dürüst bir eğitim görmediği için bu yetenekleri değerlendiremiyordu.

ii) Öteyandan bazı meslekdaşlarım ve yüksek düzeydeki siyaset adamlarımız bu durumu takdir etmekten acizdiler. Nedenini

izah edemediğim bu tutum ve davranışlar beni şaşırıyordu.

iii) Aslında makina yapmak sanıldığı kadar zor bir iş değildi. En önemli sorun gerekli iş tezgâhlarını ve malzemeyi temin etmek ve üretime cesaretle atılmaktı. Zira her üretim bir sonraki üretim için mükemmel bir deneyim oluşturuyor, ve üretimler hızla geliyordu. Bize en çok zorluk çıkaran olay, iş tezgâhlarımızın yetersizliği ve kaliteli çelik alaşımı bulamamaktı.

iv) Kısaca Türkiye'de makina üretmek için her türlü olanak vardı; Ancak ulusça karşılaştığımız sosyal ve ekonomik pek çok sorunun "Makina üretmemek"den kaynaklandığına, aydın çevrelerimiz bir türlü teşhis koyamıyor ve bu yüzden makina üretmek kimsenin aklından geçmiyordu.

Bu toplantıda kendisine şu soruyu sordum: Sayın Bakan Türkiye'de Makina Sanayii ne zaman kurulacaktır?

Bakanın bana verdiği yanıt aynen şöyledir: Makina sanayii çok ince bir iştir, bizim bu ince işlerle uğraşacak zamanımız daha gelmemiştir.

Bu düşüncelerle bir kitap yazmağa karar verdim. 1945'de bastırduğım bu kitabı birçok yere gönderdim. Amacım üst düzey karar mercilerini uyarmak ve konunun üzerine eğilmelerini sağlamaktı. Kitap hiçbir yankı yaratmadı. O sıralarda zamanın iktisat bakanı profesör Tahsin Bekir Balta Zonguldak'a geldi; ve mühendislerle bir sohbet toplantısı yaptı. Bu toplantıda kendisine şu soruyu sordum: Sayın Bakan Türkiye'de Makina Sanayii ne zaman kurulacaktır?

Bakanın bana verdiği yanıt aynen şöyledir: Makina sanayii çok ince bir iştir, bizim bu ince işlerle uğraşacak zamanımız daha gelmemiştir.

Kozlu atölyesinde işe başladıktan

sonra, İstanbul'da Silaharağa santralinde vardiya mühendisi olan eşim Nezihe Güçeri de Kozlu'ya geldi ve benim atölyemin yanındaki elektrik santralinde çalışmaya başladı. Bu santral o tarihlerde Türkiye'nin ikinci büyük santrali idi; ve kömür havzasında istihsal faaliyetlerinin olabilmesi tamamen bu santralin işlemesine bağlıydı. Benim ve eşimin görevleri gerçekten son derece kritikti; bu yüzden sorumlusu olduğumuz makinelerin işlemeleri aile yaşantımızın devamı haline gelmişti. Şu anda Amerika'da Rohm and Hase firmasında araştırma mühendisi olarak çalışan kızım; kimya mühendisi ve doktoru Ülkü Öktem ve yine Amerika'da Delawar Üniversitesinde profesör olan oğlum, makina mühendisi ve doktoru Selçuk Güçeri, bu dönemde Dünya'ya geldiler ve yaşamı bu olağanüstü faaliyet atmosferinde tanıdılar.

Bu arada ilginç bir anıma da değinmek isterim. Sözünü ettiğim dönemde Kozlu santrali genişletiliyor, iki BBC türbininin montajı yapılıyordu. Öğle yemeklerini İsviçre'li montaj ustaları ile birlikte yiyorduk. Birgün İsviçre'li montör şöyle bir soru sordu; Türkiye'de kömürün de demirin de bulunduğunu gördük ve öğrendik. Bizim memleketimizde bunların ikisi de yok. Öyleyken bu makineleri biz yapıyoruz siz yapmıyorsunuz. Bunun sebebi ne ?

Biraz önce anlattığım iktisat bakanının benim soruma verdiği yanıtla bu yabancı teknisyenin kafasını kurcalayan soru, ekonomi ve endüstri konularında çağın ne kadar gerisinde olduğumuzu göstermesi bakımından gerçekten düşündürücüdür.

Kozlu atölyesindeki girişimlerimizden biri de buharlı lokomotif yapıp hizmete koymamız oldu. Bu girişim Salih Sandıkçı adında bir ustamızın büyük yetenekleri sayesinde gerçekleşmişti. Kanımca o hiç eğitim görmemiş fakat doğuştan dahi bir kişi idi.

1945'de İkinci Dünya Savaşı sona erdi. ABD, Avrupa'ya ve bu arada Türkiye'ye Marshall yardımı adıyla bir kampanya başlattı. Kömür havzasına pekçok yeni makina ve teçhizat geldi. Bunlar tamamen İngiliz

ve Amerikan yapısı idi. Bu teçhizatın kullanılmasını öğrenmek üzere İngiltere'ye onbeş kişilik bir teknisyen grubu gönderildi. Bu grubun içinde ben de bulunuyordum.

Bu çalışmalar bende derin izler bıraktı; Önce elektro-mekanik makina ve teçhizatının üretim teknolojilerini yerinde görmüş oldum. İkincisi, maden ve fabrika işçilerinin çok iyi eğitildiklerini ve işçi sınıfının kültür düzeyinin de hayli yüksek olduğunu izledim. İşçiler ve teknisyenler normal okul eğitiminin dışında madenlerde gerekse fabrikalarda ayrıca bir uzmanlık eğitimine tabi tutuluyorlar.

Burada özellikle şu hususu vurgulamak isterim; Bu ülkede karşılaşılan her sorun, ülkenin kendi beyin gücü ile çözümlenmeğe çalışılıyor; Bir makinanın geliştirilmesi, yeni bir gereksinme karşısında yeni bir makinanın dizayn edilmesi ve yapımı ve buna benzer pekçok şey doğrudan ülkenin .sanayicileri ve bu sanayii yöneten entelektüellerin çalışmaları ile çözüme kavuşturuluyor. Bir kömür ocağının elektrik santralinde ikisi pistonlu buhar makinası diğer ikisi türbinle tahrik edilen dört alternatörün paralel çalıştırıldığını gördüm. Bu sadece o santrale mahsus bir çözümdü. Buhar teknolojisi İngiltere'de çok yüksek bir doruk noktasına tırmanmış görünüyordu. Özetleyecek olursam, İngiliz mühendisinin, teknisyeninin ve işçisinin kendi yaratıcı dehalarına güveni sonsuzdu.

1954'de Çatalağzı Santralında önce şebeke daha sonra santral baş mühendisi olarak çalışmağa başladığım zaman, Türkiye'de ilk defa 154 KV'luk enerji nakil hatları hizmete girmeğe başlamıştı.

Bu durumda çok daha kompleks teknik sorunlarla karşılaşmamız kaçınılmaz olmuştu. 1956'da hocam Prof. Ducieu, Fransa hükümetinin bursu ile beni Fransa'ya, Electricité De France nezdinde altı aylık bir staja gönderdi. Bu olay benim için bir üniversite eğitimi kadar yararlı ve uyarıcı olmuştur diyebilirim. E.D.F. de benim için özel bir program hazırlanmıştı. Buna göre önce işletmelerde daha sonra imalatçı fa-

brikalarda pek çok inceleme ve araştırma yapmak imkânım oldu. Buradaki izlenimlerimle onbeş yıl önce İngiltere'de gördüklerim arasında, endüstri toplumlarının mantalitesi bakımından, büyük benzerlikler vardı. Yani Fransız mühendis ve teknisyenleri ve sanayicileri de, İngiltere'de olduğu gibi, endüstrinin her dalında kendi yaratıcı dehalarına inanıyorlardı. Elektrik ve kömür sanayileri burada da devletleştirilmiş durumdaydı. TEK'in karşılığı olan E.D.F. 1946'da binden fazla özel şirketin devletleştirilmesi ile kurulmuştu. Bu olayın gerekçesi hakkında edindiğim bilgileri şöyle özetleyebilirim.

1946 öncesi Fransa'sında 1000'den fazla özel şirket elektrik üretimi, iletimi ve satışı ile meşgulmuş; ancak bunların enterkonekte bir ulusal sistem kurmaları maddeten mümkün olamamış. Bu durum Fransız sanayiini ve ekonomisini giderek bir enerji dar boğazına doğru sıkıştırılmaya başlamış. Ortada bu şirketlerin devletleştirilmesinden başka çözüm görülüyormuş; ve nitekim E.D.F. kurulduktan sonra Fransa, devlet olarak, enerji davasının altından kalkabilmiş.

İçinden gördüğü kadarı ile E.D.F. doğrudan doğruya Fransız mühendislerinin, yöneticilerinin, üniversite hocaları ve sanayicilerin ortak çabaları ile gerçekleştirilmiş ulusal bir devlet kurumu... Kurumun üst düzey yöneticileri arasında üniversite ile ilişkisi olan bilim adamları önemli bir yer tutuyor... Bunun gibi mühendislerin bir bölümü hem E.D.F. de hem de elektromekanik imalat sanayilerinde işlemci, araştırmacı ve dizayn mühendisi olarak çalışmaktadırlar...

Teknik ve bilimsel sorunlar E.D.F.'in aracılığı ile üniversite ve sanayi sektörüne aktarılıyor, ancak meselelerin çözümüne E.D.F.'in de önemli katkıları oluyor.

E.D.F. kurulduktan sonra ulusal enerji sistemini meydana getirebilmek için Fransız elektro-mekanik sanayii seferber edilmiş ve bütün fabrikaları son haddine kadar devlet siparişleriyle yüklenmiş. Yerli sanayiini yetiştiremediği ekipmanlar ise dışardan satın alınmış. Fakat

daha sonra yerli üretim geliştikçe dışardan alınmış olan yabancı ekipmanlar çıkarılıp yerine Fransa yapısı olanlar konmuş. Ben gezilerim sırasında böyle bir olaya tanık olmuştum. Büyük bir trafo merkezindeki italyan kesicileri çıkarılıyor yerine Fransa'da üretilmiş olanlar konuyordu. Bunun nedeni sistemdeki standardın ve normların korunması idi,

Fransa'da elektromekanik imalat ile uğraşan her fabrikanın kendi çapına göre bir araştırma geliştirme kadrosu ve laboratuvarı vardı. Ancak daha üst düzeylerde bilimsel ve pahalı araştırmalar ve deneyler için Pariste kurulmuş iki büyük laboratuvar daha bulunmaktaydı ki bunun biri E.D.F. tarafından ve tamamen devlet sermayesi ile vücuda getirilmişti. Diğerinin kuruluş masraflarının yarısını devlet karşılamış, geri kalanını sanayiciler karşılamış bulunuyorlardı.

Bu açıklamalar şu gerçeği kanıtıyor; Fransız elektro-mekanik sanayii tamamen özel sektörden kurulmuş olmakla beraber, devlet en büyük müşteri sıfatıyla, bu sektörü korumakta ve kollamaktadır. Bundan başka bu sanayi bilimsel ve teknolojik gelişmesini sağlayabilmek için devlet her türlü desteği de sağlamaktan geri kalmamaktadır.

Türkiye'ye döndükten sonra, Etibank tarafından kurulan Kuzeybatı Elektrik İstihsal ve Tevzi Müessesesine teknik müdür muavini olarak atandım. Çatalağzı Santralından İstanbul'a enerji aktaran 154 KV'luk hat ile, Türkiye ulusal enerji sisteminin ilk adımı atılmıştı. Bundan sonra Tunçbilek santrali ile bu santral Adapazarı üzerinden yine İstanbul'a bağlayan hatlar hizmete alındı. Bu hattın servise alınması ve iki santralin paralele sokulması işi bana verilmişti. Hatların çok uzun olması nedeniyle meydana gelen kapasitif yük, alternatörlerin ikaz sistemlerini kontrol sınırlarına kadar zorluyor ve tehlikeli stabilite sorunları yaratıyordu. Bu sistemin işletmeye alınması o günlerde bayağı heyecanlı bir hadise olmuştu.

1954'den sonra Türkiye'de bölge santrallarının ve bunları birbirine

bağlayan yüksek gerilimli enerji nakil hatlarının inşası birdenbire hızlandı. Yasal olarak bu faaliyetin sahibi ve sorumlusu Etibank idi. Etibank Genel Müdür yardımcılarında İhsan Mocan bu faaliyetlerin üst düzey yöneticisi idi. Uygulanan büyük enerji planının esasları, aslında ben daha mühendis mektebinin ikinci sınıfında iken, Atatürk'ün direktifleriyle hazırlanmıştı. Anımsadığıma göre bu konuda okulda öğrencilere önemli bir konferans verilmiş ve planın amacı ve niteliği açıklanmıştı. Konferansçı Prof. Refik Fenmen (Piyaniist Miñhat Fenmen'in babası) bizlere kurulması ön görülen ulusal enerji sisteminin boyutlarını ve sağlayacağı yararları uzun uzun açıklamıştı. Ben Çatalağzı ve Sarıyer gibi santral adlarını ilk defa bu konferansda duymuştum.

Öyle anlaşılıyor ki Atatürk'den sonra bu plan rafa kaldırılmıştır. Ancak, galiba 1952'de idi, Enerji Dairesi Reisi Fikret Süer enerji konusunda bir sempozyum düzenledi. Sempozyum'a Başbakan Adnan Menderes de katıldı; Ve verilen izahatı sonuna kadar dikkatle dinledi. Öyle tahmin ediyorum ki Atatürk döneminde hazırlanmış olan planlar, bu sempozyumun uyarıcı etkisi sayesinde yeniden güncellenmiş ve 1954'lerden sonra başlatılan enerji seferberliği-ne rehber olmuştur.

Sanıyorum bu açıklamalardan sonra neden elektro-teknik sanayi? sorunuza yanıt vermenin sırası gelmiştir... evet neden elektro-teknik yahut mekanik sanayi?

Çatalağzı santralının dışında, kurulan bölge santrallarının, trafo merkezlerinin ve inşa edilen enerji nakil hatlarının hiçbiri bir Türk firması tarafından ve Türkiye'de üretilmiş makina ve malzemelerle inşa edilmişti. Zira devletin döviz gelirleri çabucak tükenmiş yabancı kredi kaynaklarına baş vurmaya kaçınılmaz olmuştu. Sekiz on yıl içinde milyarlarca dolar borca girildi. Vaziyet şunu gösteriyordu, Türkiye'nin Batı ülkeleri düzeyinde elektrikleenebilmesi için pek çok milyar dolarlık makina ve teçhizata ve mühendislik hizmetlerine ve de deneyim birikimine gereksinme vardır ve

olacaktır; Ne Fransa, ne İngiltere, ne Almanya ve ne de Türkiye büyüklüğünde olan diğer benzer ülkeler, başka ülkelere - üstelik borçla satın aldıkları makina, araç ve gereçlerle elektrikleendirilmiş değildirler. Türkiye çapında ve çağdaş uygarlık düzeyine çıkmış her ülke kendi elektromekanik makina ve araçlarını kendi ulusal endüstrisi sayesinde üretmektedir.

Türkiye'de enerji sektöründe yapılan yatırımlarda uygulanan ve yabancı finansman kaynaklarına borçlanma esasına dayalı politikanın, uzun vadede çıkar bir yol olamayacağını ve ülke içinde entegre bir elektromekanik sanayi kesiminin meydana getirilmesinin zorunlu olduğunu, daha başlangıçta seziyordum.

Türkiye'de enerji sektöründe yapılan yatırımlarda uygulanan ve yabancı finansman kaynaklarına borçlanma esasına dayalı politikanın, uzun vadede çıkar bir yol olamayacağını ve ülke içinde entegre bir elektromekanik sanayi kesiminin meydana getirilmesinin zorunlu olduğunu, daha başlangıçta seziyordum.

Bu düşüncemin doğmasında, İngiltere ve Fransa'da yaptığım stajların ve bu sırada gördüğüm durumların ve nihayet harp yıllarında kömür madenlerinde çektiğimiz sıkıntıların pek tabii büyük etkisi olmuştur. Daha sonra Hollanda, Almanya ve Avusturya'da yapmış olduğum inceleme gezileri sırasında, elektromekanik sanayinin bu ülkelerde ne geniş imkânlar yaratmış olduğunu görmeme neden oldu. Böyle bir endüstri sektörünün ülkemizde de kurulmasının kaçınılmaz bir zorunluk olduğuna artık hiç kuşku kalmamıştı.

Bu düşüncelerimi daha Çatalağzı santralında iken Etibank Genel Müdür Yardımcısı İhsan Mocan'a açmıştım. Onunla her karşılaştığımda

da davaya inandı. İzmir'de kurulan ilk transformatör fabrikası sanırım bu ilham ile başarılı.

Ancak benim düşüncem Batı ülkelerindeki düzeylerde güçlü ve entegre bir elektro-mekanik ve teknik bir sektörün geliştirilmesi doğrultusunda; yani, eh büyük transformatör, generatör, motor, türbin ve benzeri üniteleri Türkiye'de üretecek kapasitedeki fabrika komplekslerinin yurt içinde kurulmalarının gerçekleştirilmesiydi.

Bu sıralarda giderek büyüyen Kuzey Batı müessesesinin teknik yönetim kadrolarını oluşturmak ve işletme faaliyetlerini yönlendirmek gibi fonksiyonlar ortaya çıktı. Bu konuda E.D.F.'de edindiğim bilgi ve görgünün bana çok faydası olduğunu söyleyebilirim. Oradaki sistemi kendi çapımıza ve koşullarımıza adapte etmeğe çalıştık. Ulusal elektrik sistemi ortaya çıkınca bunu köylerin elektrikleştirilmesi davası izledi. Ancak bu ayrıntılara girmek istemiyorum. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, her yeni sorun, ulusal bir elektromekanik sanayiini olmayışı yüzünden, daima yeni güçlükleri de beraberinde getiriyordu.

1960'lı yılların başında İhsan Mocan elektro-mekanik sanayiini kurulması hazırlıklarını yapmak üzere Etibank Genel Müdürlüğünde çalışmamı önerdi. 1960'lı yıllarda bu sanayi devletten başka kurabilecek bir güç yoktu. Öyleyse davanın önce devlete anlatılması ve bütün gerekçelerin pozitif kanıtlarla ortaya dökülmesi icab ediyordu.

Bu nedenle geniş bir araştırma işine koyuldum. Amaç, ülkemizde tüketilen elektrik enerjisinde her sene, bir öncekinden daha fazla bir artışın kaydedilebilmesi için, üretim, iletim, dağıtım ve tüketim bakımından, mevcut sisteme ne kadar makina ve cihazın ilave edilmesi gerekeceğini hesaplamaktı; Diğer bir ifade ile, elektriğin üretimi ve tüketimi ile elektro-mekanik araç ve gereç miktarları arasında kantitatif ilişkiler kurmak, ve bu ilişkileri matematiksel olarak formüle etmektir. Bu konuda hiçbir yabancı literatüre raslamadım. Sanırım bu sadece bize mahsus bir çalışma olmuştur.

Benim bu çalışmam altı ay kadar sürdü. Elde ettiğim sonuçları ETİ-BANK Genel Müdürlüğü'ne bir rapor halinde sundum. Mocan raporu inceledikten sonra yayınlanmasını uygun gördü.

Bundan sonra Etibank'da, zamanın en yetkili bürokratlarının hazır bulunduğu bir toplantı yapıldı. Elektro-Mekanik sanayi hakkındaki çalışmalarımız, varılan sonuçlar ve genel bir değerlendirme, tarafımdan heyete açıklandı. Hiç kimseden herhangi bir itiraz sesi yükselmedi. Herkes ağır elektro-mekanik sanayilerin kurulması lüzumuna inanmış görünüyordu. Konu yeni kurulmuş olan Devlet Planlama Teşkilatına da iletildi. Ancak bu sıralarda Mocan hastalandı ve vefat etti. Dava üst düzeydeki bir takipçisini yitirmişti. Bununla beraber D.P.T. konuyu gündemine almış ve yakın zamanlara kadar önemli projeler arasında saymıştır. Ancak uygulama bakımından önemli atılımlar kaydedilmemiştir.

m Bilindiği kadarı ile Etibank, yabancı sermayenin de katılımı ile bazı ortaklıklar kurmuştur. Bu ortaklıklar kurulurken neler düşünüldü ve gerçekleştirme naail oldu, açıklar mısınız?

DBu konuyu hatırlatmanız iyi oldu. Bazı hususların açıklanmasında gerçekten yarar vardır. TEK'in kurulmasının henüz tartışıldığı yıllardaydık. Etibank olarak elektro-mekanik imalat alanlarında bazı girişimlerde bulunmanın bir ilk adım, isabetli bir başlangıç olacağı kanısındaydık. Mocan'ın sağlığında başlamış olan bu hareketin ayrıntılarına girersem çok vakit alır. Ama bazı satırbaşlarına işaret etmek de zorunlu ve yararlı olacaktır.

Bir kere Etibank'ın ilk kuruluş kanununu hazırlayanlar, bu kurumun gerektiğinde elektrik makinalarını ve teçhizatını yurt içinde üretmek için, icab eden önlemleri almasını da görev çerçevesinin içine oturtmuşlardır. Bu kanun, Atatürk'e ve onun zamanındaki bütün hareketlere özgün olan rasyonel düşüncenin, yani meselelere en radikal çözümlerle yaklaşmanın tipik örneklerinden biridir. Kanundaki bu madde bizim

düşüncelerimize yasal bir destek sağlıyordu. Fakat bu sanayi pek çok ihtisas dalından oluşan bir imalat sektörü idi. İşe neresinden ve nasıl başlanacağı hususunda kimsenin bir tecrübesi de yoktu.

İşte bu sıralarda ortaya iki zıt görüş çıktı; Bazıları bu sanayi devlet sermayesi ile ve devlet tarafından kurulmasını uygun görüyordu. Bazıları da sermayenin kit olduğunu ve özellikle döviz gelirlerinin yetersiz olduğunu ileri sürerek, söz konusu imalat sanayi yatırımlarının yabancı sermayeli ortaklıklar şeklinde gerçekleştirilmesinin daha isabetli olacağı görüşündeydiler. Pek tabii bu görüşler Etibank'dan çok Maliye Bakanlığı bürokratlarından kaynaklanmaktaydı.

Ben sadece döviz dar boğazının çıkaracağı engeller nedeni ile değil, Know-How bakımından da karşılabileceğimiz güçlükleri göz önünde tutarak, hiç değilse bir başlangıç adımı atmış olmak ve deneyim kazanmak düşüncesiyle yabancı sermayeli ortaklığı tercih ediyordum.

Hadiseler benim tercihim doğrultusunda gelişti. Etibank bir Fin firması ile anlaşarak Türk Kablo A.Ş.'yi kurdu. İzmit'teki kablo fabrikası bu şirket tarafından inşa edildi. Burada çelik-alüminyum iletken, her türlü alüminyum profil, PTT kablosu, PVC izoleli güç kabloları üretilmeğe başlandı. Bu fabrika Türkiye'nin ilk büyük kablo fabrikası oldu ve bugün de en büyük fabrika kuruluşlarımız arasındadır.

Bundan sonra Etibank olarak, elektrik motoru, büyük kapasiteli transformatör ve salt teçhizatı üretecek bir fabrikayı kurmayı planladık. Bunun için pek çok Avrupa firmasına, Etibank'la bir ortaklık kurması için mektupla baş vurduk. Bunların hiçbirinden pozitif bir yanıt gelmedi. Belçika'nın ACEC firması, Türkiye temsilcisinin aracılığı ile projemize ilgi gösterdi. Fakat uzun süren pazarlıklar bir netice vermeden firma bu girişimden vazgeçti.

Nihayet bir Alman firması olan AEG, Türkiye temsilcisinin aracılığı ile Etibank'ın teklifine ilgi gösterdi. Burada Mocan'ın kişiliğinin de rolü olmuştu kuşkusuz. Etibank bu fir-

ma ile AEG-ETİ A.Ş.'yi kurdu. Bu şirketin Gebze'de inşa etmiş olduğu fabrika ülkemizin elektromekanik imalat alanında faaliyette bulunan en büyük tesislerinden biri, hatta birincisidir. AEG-ETİ A.Ş.'nin kuruluşu başlıbaşına bir serüven olmuştur diyebilirim.

TEK'in kuruluş kanunu hazırlanırken, bu kurumun fonksiyonları arasında Elektro-Mekanik İmalat sanayilerini kurma görevinin de yer alması icab ettiği kanısındaydık. Fakat ne Etibank Genel Müdürlüğü ne de hükümet yanlısı bürokratlar bu meseleye önem vermediler; Çünkü bir zamanlar bayağı ağırlık kazanmış olan elektro-mekanik imalat sanayii davası, yeni siyasi iktidarların ekonomi ve endüstri politikalarındaki görüş ve düşünce ufuklarının daralması neticesinde Makro düzeylerden Mikro düzeylere kaymış ve hükümet katında bu iş önemini yitirmeğe başlamıştı.

Bu aşamada EMO olarak devreye girmemiz sağlandı; Üç kişilik bir heyet teşkil olundu; Ve TEK kanunu inceleyen parlamento komisyonunun başkanına baş vurarak, EMO'nun bu kanunla ilgili fikirlerinin dinlenmesini istedik.

Heyetin bir üyesi de bendim. Adını şimdi hatırlayamadığım komisyon başkanına gittik ve konuyu açıkladık; Çabucak kavradı ve önerimizi makul bularak benimsedi. Ne var ki komisyonun diğer AP'li üyeleri teklifimizi soğuk karşılamışlardı. Onlar şu görüşteydiler:

. Bundan böyle devlet kuruluşları sanayi üretimleriyle ilgilenmemelidirler,

. Türk özel sektörü bu elektrik sanayii meselesini zaten çözmüştür, gerekirse bu alanda daha da ileri adımlar atabilir,

. O halde TEK'in kanununda Elektro-Mekanik imalat ile uğraşabilir diye bir maddeye gerek yoktur.

Komisyon üyeleri tartışılan konunun ne olduğunun pek farkında bile değildiler. Yalnız içlerinden biri muhalefetin başını çekiyor herkes onun ağızına bakarak tavır alıyorlardı. Böyle bir madde AP'nin felsefesine ters düşer diye direnen bu zat, daha sonra CHP'ye geçti ve bir ara

Büyük Millet Meclisi Başkanlığı bile yaptı.

Hemeyse komisyon başkanı nihayet daha küçük kadrolu bir alt komisyon kurmaya karar verdi ve bu komisyonu bir pazar günü bakanlık'ta toplantıya çağırdı. Tartışmalar sabahdan akşamın geç saatlarına kadar sürdü. Bu toplantıda ortaya atılan düşünceleri anlatmağa kalkarsam sayfalar dolar. Biz davayı EMO olarak rahatça savunduk. Komisyon üyelerine bu sanayi kesiminin önemini ve özel sermaye ile yapılmış olan girişimlerin ülke ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzak bir nitelik ve nicelik taşıdığını anlatılabilmek için ortaya yığınla kanıt koyduk. Sonunda geç vakit yapılan oylamada TEK'in elektro-mekanik imalat sektöründe özel sermaye ile iştirakler kurabileceği hükmü kabul edildi.

Etibank Genel Müdürlüğü kadrosunda Sınai ve İktisadi Etüdler ve İştirakler Dairesi adıyla yeni bir daire kurulmuş ve bu daireye başkan olmuşum. Türk Kablo, AEG-ETİ adındaki iştiraklerimizin fiilen gerçekleşebilmesi bu dairenin gayretleri sayesinde olmuştur. TEK kurulunca bu daire bütün kadrosu ile TEK'in bünyesine geçmiştir. Daha önce sözünü ettiğim büyük projeler de kalkınma planına TEK'in önerileri olarak girmiştir.

DPT bu projeleri beş yıllık plan'a almakla beraber gerçekleştirilmeleri hususunda bütçeye ciddi bir mblağ koymamıştır. Zira zamanın hükümetleri de konuyu benimsemiş görünmüyorlardı.

Yalnız Bülent Ecevit'in Başbakanlığı sırasında birgün Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı tarafından bakanlığa çağırıldım. Bakan Elektro-Mekanik imalat ile görevlendirilecek yeni bir müessesenin kurulmasını önerdi; Ve şayet böyle bir müessesenin kurulması için gereken hazırlıklar bir hafta içinde tamamlanacak olursa, bu konuda bir hükümet kararnamesini çıkarabileceğini söyledi. Ben verilen zamanı çok kısa buldum ve TEK'in bünyesi içinde bu işin temelinin atılabileceğini ve belli bir gelişim aşamasından sonra, ayrı bir kurumun kurulmasının daha doğru olacağını ifade ettim. Zira geç-

mişte Sümerbank ve Etibank'dan ayrılmış müessese örnekleri vardı.

Şimdi bu davranışımın hayatta yaptığım en büyük hata olduğunu kabul ediyorum. Başarılı olurmuydu olmazdı bilemem, ama herhalde denemeye değerdi.

Nitekim TEK'in o günkü yönetim kurulu bu kadar büyük bir işe atılmak hususunda gereken cesareti gösteremedi. Belki de büyük bir fırsat bu şekilde kaçırılmış oldu.

Şimdi neden elektro-mekanik sanayii sorunuza tekrar dönelim.

Özellikle ağır elektro-mekanik veya duyarlı elektro-teknik araç ve gereç üreten sanayi dalları, bir ülkede Gerçek Anamal (yani Kapital Mal) olarak adlandırılan Yatırım Malı Sanayilerinin en önemli bölümlerinden birini, belki de birincisini oluşturmaktadır.

Türkiye 780 bin Km. karelik toprak genişliği ile Avrupa'da Sovyetler Birliğinden sonra en geniş topraklara sahip olan ülkedir. Türkiye'nin nüfusu hızla artmaktadır; Bugün 55 milyonu bulmuştur; Yüzyılımızın sonunda, Türkiye nüfusunun 65-70 milyon olacağı tahmin edilmektedir.

Kısaca günümüz Türkiyesi her bakımdan büyük bir ülkedir ve kendi çapındaki gelişmiş sanayi ülkelerinin sahip olduğu çağdaş değerlerin hepsine, mutlaka sahip olmak durumundadır. Kanımca bu, ulusumuz için bir çeşit olmak ya da olmamak sorunudur.

Söz konusu değerlerin arasında kültürel, ekonomik ve endüstriyel nitelikli olanlar listenin başında yer alıyor. Kuşkusuz endüstri derken, anamal üreten endüstri sektörünü kastediyorum. Zira anamal sanayiinden yoksun büyük bir ülkenin köklü bir ekonomiye ve çağdaş bir kültüre sahip olması, pozitif bilim alanlarında büyük ilerlemeler kayd etmesi, eşyanın tabiatına aykırı düşen bir hadise olur. İşte elektro-mekanik sanayii bu bakımdan bütün sanayilere göre önceliği olan bir sektör niteliğini taşıyor.

Konuya biraz daha geniş açıdan yaklaşma olanağı var; Elektro-mekanik sanayi, aslında doğal enerjiyi kullanılabilir enerji haline dönüştüren ve bu enerjinin üretim faaliyetle-

rinde kullanılmasını sağlayan üretim araçlarının, yatırım mallarının büyük bir bölümünün üretildiği bir temel sanayi kesimidir. Ekonomi literatüründe Endüstri Devrimi olarak tanımlanan büyük olay da zaten kas gücünün yerine doğal enerjiyi ikame eden makinaların icadından başka bir şey değildir.

Biz Türk Ulusu olarak, Batı'yı bugünkü parlak durumuna getirmiş olan endüstri Devrimi'nden uzak kalmışız. Bunun pek tabii sosyal ve kültürel, birçok tarihi nedenleri var. Ancak bugün güçlü ve entegre bir elektro-mekanik sanayii kesimini kurabilirsek bu bizim, birkaç yüzyıllık gecikmeden sonra nihayet çağımızın Endüstri Devrimlerine katılmamıza olanak sağlayacaktır.

Elektrik enerjisi gibi, bir ülkenin en hayati sorunlarından birinin, sadece Dış'a borçlanma ve Dış'a güvenme esasına dayalı bir yatırım modeli ile çözümlenmeğe çalışılması, aklın kabul edeceği bir şey değildir. Bu konudaki bugünkü tutumumuzun yanlışlığını kanıtlamak için Osmanlı imparatorluğu'nun başına gelenlerden daha etkin ders örnekleri bulmak zordur.

Batı'da elektro-mekanik sanayilerle Üniversiteler adeta iç içe girişim halinde bulunuyor. Buna en güzel bir örnek olarak, Fransa'da iki yılda bir yapılan CIGRE toplantısı gösterilebilir. Uluslararası bir Sempozyum karakterinde olan bu toplantıya sunulan yüzlerce tebliğin hemen hepsi, ya elektro-mekanik sanayide çalışan uzman mühendisler ya da bu sanayi ile yakından ilgisi bulunan Üniversite hocaları ve profesörleri tarafından hazırlanmaktadır. Bu tebliğler genel olarak, imalat sırasında veya işletme bakımından güçlük yaratan sorunlara, bilimsel ve teknolojik planda orijinal çözümler getiren konuları içermektedir.

• Şu anda ülkemizin elektro-mekanik sanayiini nasıl buluyorsunuz? Ulusal elektro-mekanik politikası sizce nasıl olmalı? Geleceği ait düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

[“Önce bugünkü duruma göz atalım. Şu anda Türkiye’de hayli ileri

düzelelerde elektro-teknik mallar üretiliyor. Ne var ki bu malların büyük bir bölümü elektrik enerjisinin üretimine değil tüketimine yönelik türlerden oluşmaktadır. Örneğin dayanıklı tüketim malı olan elektrikli ev araçları, aydınlatma araçları ve benzerleri bu grubu oluşturmaktadır.

Kablo ve iletken üreten sanayi dallarında da son yirmi yılda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 34 Kv gerilime kadar yeraltı kablosu, PTT kablosu, bakır ve alüminyum iletkenler artık yurt içinde üretilmektedir.

Elektrik enerjisi gibi, bir ülkenin en hayati sorunlarından birinin, sadece Dış'a borçlanma ve Dış'a güvenme esasına dayalı bir yatırım modeli ile çözümlenmeye çalışılması, aklın kabul edeceği bir şey değildir.

Kapital mal açısından ise sadece Transformatör sanayiinde ilerleme olmuştur. Transformatör statik bir araç olması nedeniyle yapımı, dinamik araçlara oranla, daha az sorunlu bir üretim dalıdır denebilir. Elektrik motoru üretimi bazı tip fraksiyonel motorlarla 60 beygir gücüne kadar harcalem sinçap kafesli motor üretimi ile sınırlı kalmış bulunuyor. Bunlara ek olarak bazı firmalar, 35 Kv'a kadar kesici ve ayırıcı da üretmektedirler. Fakat kesicilerin en kritik parçası olan kesme hücrelerinin, lisans veren firmalardan sağlandığını ve bu alandaki üretimlerde montaj olayının ağır bastığını sanıyorum.

Elektro-mekanik sanayiimizin halen en büyük eksiği, dinamik karakterdeki makina ve araçları üretecek fabrika komplekslerinin henüz kurulamamış olmasıdır. Örneğin elektrik santrallerinin generatör ve türbinleri, büyük taktatlı su türbinleri ve generatörleri, sanayide tahrik unsuru olarak gereksenen büyük güçlü ve özel yapılı çeşitli elektrik

motorları, henüz ülkemizde üretilmemektedir. Bu olay, hem enerji yatırımlarını hem de diğer sanayi yatırımlarını ve yeraltı doğal kaynaklarımızın işletilmesini büyük ölçüde dışa bağımlı kılmaktadır. Rölöler, ölçü aletleri, otomasyon sistemleri hatta ölçü trafoları gibi birçok cihaz da şu anda ülkemizde ya hiç üretilmiyor yahut kritik parçaları dışardan getirtilmek sureti ile montaj şeklinde üretiliyor.

Fakat elektro-mekanik sanayiimizin bence en büyük eksikliklerinden biri de mevcutların hemen hemen tümünün Otonomi'den yoksun oluşudur. Yani bu gibi sanayi kuruluşlarının araştırma-geliştirme faaliyetlerini yürütecek beyin kadroları yoktur. Bu nedenle dışardan satın aldıkları lisanslarla üretimlerini sürdürmektedirler. Diğer bir ifade ile bu sanayilerden şu anda kendi teknolojilerini kendilerinin üretmesi ve yenilemesi beklenemez. Bu durumda ulusal elektro-mekanik sanayiimizi Türk mühendisliğinin yaratıcı dehasını temsil edebilecek bir düzeye erişmiş kabul edemeyiz.

• O halde sizce nelerin yapılması gerekiyor?

DHer şeyden önce şunu belirtmeliyim ki, sözünü ettiğimiz ağır ve duyarlı elektromekanik araç ve gereçler yatırım malı, diğer bir deyişle gerçek anamal niteliğindedir. Bursa sempozyumunda da ifade ettiğim gibi, Türk toplumu daha Osmanlı idaresinde iken anamal sanayilerinin doğuşuna, yani endüstri devrimi olayına karşı ilgisiz kalmıştır. Başdan beri anlattıklarım, üst düzey yönetim katlarında bu ilgisizliğin bugün de devam ettiğini göstermektedir.

Türkiye'yi yönetenler, kapital malların dışardan satın alınması ile ülke ihtiyaçlarının karşılanabileceğini sanmışlardır ve hala da sanmaktadır. Oysa bu düşünce çağdaş uygarlığın boyutlarını ölçmemekten kaynaklanan bir görüş darlığı ve tarihi bir yanılığdan başka bir şey değildir.

Bu konuda Türk işçi sınıfı ile kendilerini aydın kabul eden üst yönetici sınıf arasında yapılacak kadar derin

görüş ve düşünce farkları bulunduğunu, bütün meslek hayatı boyunca yakından gördüm.

AEG-ETI'nin üretime geçtiği sıralarda fabrikayı çalıştıracak işçi kadrosunu eğiten Alman mühendis Berges bana Türk insanının kadını ve erkeği ile endüstriyel işlere ne kadar yetenekli olduğunu söylemiş ve hayretini ifade etmişti.

Fakat dediğim gibi yönetici aydın kadrolar, Batılı ekonomi uzmanlarının kitaplarından alıntı bilgilerle Türkiye'de yatırım malı sanayilerinin kurulmasına gerek olmadığını, böyle bir çabanın Amerikayı yeniden keşfetmeğe kalkışmak gibi boşuna bir gayret olacağını savunmuşlardı ve hala da savunuyorlar. İçinde yaşadığımız korkunç işsizlik ve enflasyon gibi bunalımlar bile bu kişilerin gerçeği görmelerine yeterli olmuyor.

Geçenlerde en üst düzeydeki bir yetkili TV'deki konuşması sırasında gülerek "... yani paramızı ağır sanayi'e yatırıp da çarçurmu edeydik" diye bir söz söyledi. İngiltere'de, Almanya'da, Fransa'da, aynı politik mevkilerde bulunanların ağızından halka hitaben böyle bir sözün çıktığı acaba görülmüş, işitilmiş bir olay olabilir mi?

Kapital mal sanayilerinin Dünya'da almış olduğu bugünkü boyutlar ve bizim içinde bulunduğumuz koşullar dikkate alındığında, davaya rasyonel bir çözüm getirebilmek için, Türkiye'de elektro-mekanik imalat alanındaki konuları kabaca üç gruba ayırmamız gerekir.

Birinci gruptaki işleri özel kesim rahatlıkla yapabilir; Nitekim yapmaktadır da. Dayanıklı tüketim malları, aramallar ve hafif elektrikli makina ve araçlar bu grubun içindedir.

İkinci gruptaki işler daha ağır ve özellikle dinamik karakterli araçları içeren imalat dallarıdır. Orta ağırlıkta sanayi motorları, elektrojen grupları, otomasyon sistemleri, röleler ve duyarlı ölçü aletleri ve benzeri araç ve gereçleri üretecek fabrikalar, Devlet ve Özel sektörün sermaye ortaklıkları yolu ile kurulabilir.

Buhar türbini, gaz türbini, türbogeneratör, çok ağır sanayi motorları, çok yüksek gerilimli kesiciler,

büyük güçlü hidrolik türbin ve generatörleri ve bunlara benzer elektro-mekanik makina ve araçlar üretilen ağır sanayi komplekslerini, bu aşamada mutlaka devlet eliyle kurmaktan başka seçeneğimiz yoktur. Devletin ulusal sanayimizi kaldırmak bakımından yapması gereken başka şeyler de var; Örneğin sanayimizin Otonom hale gelebilmesi için, araştırma ve geliştirmeleri yönlendirecek deney merkezlerine de gereksinme vardır ki, bu tesisler olmadan, özellikle elektro-mekanik imalat alanlarında Prototip çalışmaları yapılamaz. Ve' bu pahalı tesisleri, her yerde olduğu gibi, bizde de ancak Devlet kurabilir.

Öte yandan ve özellikle bizim memleketimizde, anamal niteliğindeki elektro-mekanik cihaz ve makinelerin en büyük müşterisi Devlettir. Ulusal anlamlı sanayiini koruyan ve kollayan modern devlet anlayışına göre, bu gibi ihtiyaçların öncelikle yurt içinden karşılanması gerekir. Ne Fransa'da, ne Almanya'da ne İngiltere'de ve ne de Amerika'da bir elektrik santralının inşasının uluslararası bir ihale konusu yapıldığı görülmüş bir şey değildir. Gerçi Türkiye'de bir elektrik santralını tepeden tırnağa donatabilecek güçte bir sanayi kesimi henüz yoktur ama bazı araç ve gereçler de, örneğin transformatör gibi üniteler de yurt içinde üretilmektedir. Hal böyle iken Devlet'in yurt içinden temini

mümkün olan ekipman ve malzemeleri de dışardan satın aldığını duyuyoruz. Eğer yerli ürünler daha pahalı veya kalitesi daha düşük ise bunun nedenleri üzerine önce devletin eğilmesi gerekir. Olaki, söz konusu kusurların ardında yine devletin kendisi vardır.

Pek tabii bu tür davranışlar ancak kapital mal sanayilerinin önemini kavramış ve bu sanayileri ulus'a kazandırmaya çalışan bir devlet anlayışından beklenebilir.

M Dergimiz aracılığı ile genç mühendis arkadaşlara İletmek İstediyiniz söylemek İstediyiniz bir duyurunuz var mı?

DKanımcı başkalarına öğüt vermek o kadar kolay ve basit bir iş değil. Ben mesleğimi çok sevdim. Dünyaya yeniden gelmek mümkün olsaydı bir başka mesleği seçeceğimi hiç düşünmezdim. Çünkü gerçeklere rasyonel biçimde yaklaşma yeteneğini en iyi sağlayan uğraşların başında kuşkusuz mühendislik faaliyetleri geliyor. Ne var ki, bir mühendis için sadece mesleki bilgilerin yeterli olacağını sanmıyorum. Mühendisler toplumsal dokuda en sağlam ve güvenilebilir röper unsurlarını oluşturmaya adaydılar. Ancak bunun için engin bir kültür hazinesine de sahip olmaları gerekir. Kültürsüz bir mühendisin düşünen bir hesap makinasından pek farkı olmasa gerek. Bu bakımdan genç meslektaşlarıma içtenlikle verebileceğim öğüt, kültür dağarcıklarını olabildiğince zenginleştirmeleridir.

Türk mühendisi bugününü ve geleceğini doğru olarak değerlendirebilmesi için geçmişini, olumlu ve olumsuz bütün yanları ile ve bilimsel kritikleriyle çok iyi tanımalıdır. Özellikle politika ile ilgilenecekler için bu vaz geçilemez bir zorunluktur.

Bazen kendi kendime; Acaba son on yılda edindiğim bilgileri otuz yaşımdayken bilebilseydim, toplumdaki yerim bugün nerede olurdu diye düşündüğüm olmuştur. Bu pek tabii bir spekülasyondan ibarettir. Ama öyle sanıyorum ki, elektro-mekanik sanayi davasında büyük atılımlara katkıda bulunabilirdim. D